

बालाघाटावरील बोलीभाषेचा घाट

प्रा.डॉ.बापू जी घोलप

मु.पो. लिंबागणेश ता. जि. बीड ४३११२६

मो. ७५८८०५७६९५

आता भाषाशास्त्र अथवा भाषाविज्ञान हे भाषिक अभ्यासात वेगवेगळे सिध्दांत विदित करीत आहे. बोली आणि प्रमाणभाषा ह्यातील फरक, व्याप्ती, स्वरूप सांगत आहे परंतु ज्यांच्या स्वरूपातही शास्त्र, विज्ञान वा भाषेच्या प्रयोगशाळा नव्हत्या अशा खेडूतांना भाषिक भिन्नतेची जाणीव होती. त्यातीलच एक हुन्नरी मनुष्य म्हणजे माझे आजोबा कै. बप्पाजी घोलप. त्यांनी वृध्दापकाळात अनेक गावी फिरताना सूक्ष्म ध्वनी अवलोकनाद्वारे त्यांनी लोकांच्या बोलण्यातील ढबी, फरक हेरले अन् एकच विषय वेगवेगळ्या माणसाच्या मुखातून कसा गंमतीदारपणे येतो याचे ते आम्हा बच्चेकंपनीला निराळेपणावर व्यंग करीत सांगत असत. अर्थात माणसं कसे हेलकाढून बोलतात ह्याचे निरीक्षण करण्याची सवय मला तेव्हापासून लागली. पुढे मराठीत एम.ए. करताना भाषाशास्त्राचा अभ्यास झाला. त्याचे फलीत म्हणून की काय मी माझ्या अवलोकनातील बोलीसंबंधी काही निरीक्षणे लिहित आहे.

बीड जिल्ह्याचा फार मोठा भाग बालाघाटाच्या डोंगररांगांनी व्यापलेला आहे. बीड, गेवराई, वडवणी, माजलगाव ह्या भागातील मंडळी पाटोदा, केज, अंबाजोगाई, दक्षिण बीड ह्या भागाला घाटावरचे समजतात. कारण बालाघाटाच्या डोंगररांगांनी पूर्व-पश्चिम अशी जिल्ह्याची ढोबळ दोन भागात विभागणी केली आहे. उत्तरेकडील मंडळींना दक्षिणेकडे येण्यासाठी कोणतातरी घाट चढून (ओलांडून) आलीकडे यावे लागते. मग तो पाटोद्याजवळील असो वा मांजरसुंब्याजवळील पालीचा तसेच अंबाजोगाईजवळ कन्हैरवाडीचा घाट असेल. जिल्ह्याचा दक्षिण भाग म्हणजे पठारी भुभाग आहे. या घाटावरील बोली भाषिकांचा घाट अथवा शैली कांहीशी वेगळ्या स्वरूपाची असलेली दिसते. माझे जन्मगाव लिंबागणेश हे ह्या बालाघाटी पठारावरच आहे. अर्थात इथल्या चिखला मातीत मी राहिलो वाढलो त्याचे संस्कार माझ्यावर झाले. तशीच माझी भाषाही जन्मली गावातील गावकीत, भावकीत जे बोलणं माझ्या कानी पडले तेच रुजले आणि मी तसे बोलू लागलो. कोणत्याही बोली भाषिकांची भाषा अकलनाची प्रक्रिया अशीच असते.

२००२ साली पहिल्यांदाच मी जिल्हा सोडून सातान्या सारख्या दूर गावी जास्त दिवस राहिलो तेंव्हा माझ्या बोलण्यातील व सातारी मित्रांच्या बोलण्यातील फरक मला प्रकर्षाने जाणवला मी आझाद कॉलेज ऑफ एज्युकेशन सातारा येथे वसतिगृहात राहत होतो. तेथे वाशिमचा संजय खिल्लारी, अमरावतीचा केशव कोल्हे, लोणारचा दुग्ड हे मित्र होते. त्यांची बोली वऱ्हाडी. हे मित्र चतुर्थी विभक्तीच्या 'ला' प्रत्येया ऐवजी 'ले' चा वापर करायचे. उदा. मला - मले, तुला - तुले, पोराला - पोराले इत्यादी. त्यामुळे त्यांच बोलणं मी पिक्कर मधील पात्र पहावं तसं पाहायचो व ऐकायचो मात्र चतुर्थी विभक्तीच्या अनेक वचनात हाच प्रत्यय 'ईस' किंवा 'इले' या प्रमाणे ते करत असत. उदा. बाबाईस, माणसाईले असे माझे आणि केशवचे बोलणे तिथल्या बहुतेक पोराना गमतीचे वाटायचे वसतिगृहावर आम्ही वेगवेगळ्या जिल्ह्यातील मुलं होतो त्यांना ह्या बोलीच्या बाराकाव्याचे काही विशेष गम्य नव्हते. पण मला आजोबांच्या मिमीक्रीमुळे अन् नुकताच एम.ए. प्रथमवर्षात भाषाशास्त्राचा डोस मिळाल्यामुळे हा निराळा कान फुटला होता. माझं बोलणं काहीसं नागपुरीच्या वळणाप्रमाणे यायचे. किंबहुना गावाकडील माणसांचही असच आहे, कारण आम्ही 'ऐ' चे उच्चारण अइ, आय असे करतो. उदा. बैल-बईल, ऐक-आईक, हैवान-हयवान ह्याप्रमाणे सहज बोलतो तसेच 'औ' चे उच्चारण 'अव' 'अउ' किंवा 'आऊ' असे करतो. उदा. औषध दे-अवसीद दी, दौत-दऊत, औत-आऊत, हौस-हावस तसेच शब्दाच्या अंती येणारे इकार उकार प्रमाण मराठीत सामान्यतः दीर्घ उच्चारले जातात ते आम्ही घाटावरील लोक ऱ्हस्व उच्चारतो उदा. बाई-बाइ, निशाणी-निशानि असे. दुसरी गोष्ट म्हणजे ही गावाकडची वळणे गावाकडे आपोआप जमून जातात. आता शहरात राबता वाढला शिक्षकी पेशा स्वीकारला तेंव्हा भाषा प्रमाण वळणाची होवू लागली आहे. कधी घाटावर गेलं की खरंच आपल्या लोकात आल्यासारखे

वाटते पण आता-आता माझे बोलणे नाशिक्य येऊ लागल्याने काळ्यामेंढरात पांढरा बोकड घुसवा असं गावाकडच्यांना वाटतं. आमच्याकडे 'ण' 'ष' हे व्यंजन नसल्यात जमा आहे. ते इतके अल्पप्रमाणत वापरले जातात उदा. पाणी-पानी, विषय-इशेय, पण-पन असे. बहुदा ग्रामीण साहित्यातही असेच लिहिले जाते प्रमाण मराठीतील शब्दरंभी येणाऱ्या 'वि' चा आमच्याकडे 'इ' असा उच्चार करतात. उदा. विचार-इचार, विस्तव-इस्तू, विस-इस ह्यामुळे आपले कांही चुकते आहे वा व्याकरण कुठले आहे असे कोणाला वाटत नाही सरळ, सहज, सोप्या पध्दतीने बोलता येते ते समोरच्याला कळते यातच सर्वकाही क्षम्य होते.

माझी आजी बारहमेशा गुजरातीतील आठवडी वार म्हणायची गुरुवारी लिंबागणेशचा बाजार असतो ती म्हणे बस्तरवारी. बाजार घाटावर नेकनूर (निनगूर) येथे रविवारी फार मोठा जनावरांचा बाजार भरतो त्याला आजही इकडे बहुतांश कुणबी आईतवारचा बाजार असंच म्हणतात. लिंबागणेशला श्री भालचंद्र गणपतीचे प्राचीन देवस्थान आहे. पंचक्रोशीतील मंडळी सर्रास संकष्ट चतुर्थी धरतात (पाळतात) तरीही बरेच महाशय असे आढळतात की ते संकष्टला संकट चतुर्थी म्हणतात. गणपतीच्या आरती मधीलही शब्द जेंव्हा असे चुकीचे (?) उच्चारले जातात तेंव्हा डोळ्यापुढे गणपती ऐवजी संकटमोचन मारोती उभा राहतो.

पारशी भाषेतून मराठीत आलेल्या काही शब्दांतील स्वप्नांचे मुर्धन्यीकरण झाल्याचे घाटावरही आढळते जसे फारशीतील मुरदाचे मुडदा परदाचे पडदा झालेले आहे गर्द यावरून वेगळ्या अर्थी गडद हा शब्द बनलेला आढळतो

कानडीतील उंडी ह्या शब्दाचे आम्ही उंडा म्हणजेच भाकरी करण्यासाठीचा पीठाचा गोळा केलेला आहे. मराठीत 'ळ' या स्वनाचे बाहूल्य आहे. तो कानडी भाषेचा परिणाम आहे हा 'ळ'चा सुळसुळाटही गावातील वारकऱ्यांनी केलेला आहे आषाढी - कार्तिकीला ते महिनाभर दिंडीत जावून आल्यावर आपल्या पाहण्यात, ऐकण्यात आलेल्या गोष्टी गावी सांगतात. ते मोठ्या भाविक मनाने फराळ करतात तो त्यांना पुलाहार करण्यास दिलेला असतो. बालकातील बाल त्यांनी बाळ केलेले आहे. तसेच वाटोळे, वेटोळे, वाळके, बाळके, टोळके, जळके, मळके, गळके यासारखे 'ळ'कार बक्कळ आहेत. कानडीत बहळ म्हणजे खूप असा अर्थाने आहे. आम्ही ह्या बहळचे बक्कळ हे रूप त्याच अर्थाने केलेले आहे.

घाटावरील गावकऱ्यांत लकागय, बीट्यागय, व्हायलका, मंग, कायराव, व्हायराव सारखे होकार हुंकार आढळतात. बीड जिल्ह्यातील हा पठारी भाग ऊसतोड कामगारांचा प्रदेश म्हणूनही ओळखला आतो. मजूर पुरविणारा हा पट्टा आहे. या भागातील बहुतांश मजूर ऊसतोडणीसाठी पश्चिम महाराष्ट्रात जातात. मुलाबाळांसह तिकडे सहा सहा महिने राहतात. अर्थात् तिथल्या बोलीतील उपर्युक्त लका सारखे हेल, अनेक शब्द ते इकडे घेऊन येतात. झटकन ह्या तिकडच्या शब्दाला आम्ही चटकी म्हणून मोकळे होतो. तसेच 'ए' चा 'य' करण्यात येतो. जसे: एक-यक, एकदा-यकदा म्या लई मज्या केली. असे वाक्य ग्रामीण पात्रांच्या मुखात असते. आता भाषा अभ्यासात ग्रामीण वा प्रादेशिक साहित्यानेही मोलाची भर घातलेली दिसते. जाणता प्रतिभावान विशिष्ट भागातील समाजजीवनाचे चित्रण कताना ह्या बोलीच्या व उच्चारण शैलीच्या बारकाव्यांची सूक्ष्म नोंद करत असतो. घाटावरील लेखक प्रमाण मराठीत लिहू लागला तर ते गावाकडील उपरे निरीक्षण ठरेल. पाहण्याचे टिपण असेल. वेळेला च्या ऐवजी व्हय भरावी लागले.

आमची नातीगीती सगळी घाटावरच आहेत. पूर्वापार पासूनच ती आहेत. त्याचे एक कारण म्हणजे पूर्वी घाटउतरून शिरूर कासार, बीड वा माजलगावाकडे जाण्याची सोय नव्हती. रस्ते, दळणवळणाची साधने नव्हती. बैलगाडी, घोडा अथवा सांगावा धाडणे याशिवाय संपर्काची साधने नव्हती. त्यामुळे इकडच्या बहुतेक गावातील सगेसोयऱ्यांचा गोतावळा घाटमाथ्यावर पसरला आहे आणि परस्परांची भाषाशैलीही त्यामुळे वैशिष्ट्यपूर्ण बनलेली आहे. नातेसंबंधातील विशिष्ट संबोधने ही एक अशीच बाब आहे. चुलत्याला काका म्हणायची पध्दत आमच्याकडे नाही. तसेच चुलत्याच्या मुलाला 'चुलतभाऊ' असे आम्ही म्हणतो. घाटाखाली केवळ भाऊ म्हणतात. असे नात्यागोत्यांचे भाषिक गुंते बरेच आहेत. दुसरे म्हणजे आम्ही कानडी शब्दांवरून आलेली व्यक्तिसंबोधने सर्रास स्वीकारली आहेत. माझ्या दोन आत्यांना 'आक्का' म्हणतात. माझ्या आजोबांना 'अण्णा' म्हणतात. वडिलांना मी आप्पा म्हणतो. यासारखी मूळ कानडी संबोधने घाटमाथ्यावर भरपूर आहेत. गावागणीक पाच पंचवीस आप्पा सापडतात. दहा-बारा आक्काबाई असतातच. अण्णांनी तर जिल्ह्याच्या राजकारणात

मोठी आदराची जागा पटकाविलेली आहे. तसेच आम्ही 'बोब्बाट' ह्या कानडी शब्दाचा चांगलाच 'बोबाटा' केला आहे. 'गुंड' म्हटलेले आहे. जसे मांजऱ्या, पाषाण तसा गुंड हा खडकाचा प्रकार म्हणविला जातो आणि कुडत्याला गुंडी असते तीशी अशीच गोल असते. शिवाय 'गावगुंड' हा शब्द प्रयोगही वापरला जातो. कानडी 'हेदरने' चे आम्ही 'भेदरणे' केले आहे तर 'बोट्ट' चे 'बॉट' धरले आहे. वृद्धांच्या पानाच्या बटव्यात सुपारी कातरण्यासाठी अडकित्ता असतो तोही कानडी आहे.

आमच्या शेतात दगडाबाई ह्या विचित्र नावाची एक बाई नेहमी मजुरीला यायची. तिचं गाव दगडा असले तरी ती फारच क्रश आणि तुतूंगडी होती. तिच्या बोलण्याकडे कुणी न्होक दिला नाही तरी ती सारखी बडबड बडबड करीत राहायची. घरीदारी बिचारी एकटीच होती. ती आपलं मन मोकळं करायची. तिच्या बोलण्यात एकाच अर्थाच्या दोन जोडशब्दांचा भडीमार असे. तिच्या गरिबीवर काही 'इलाजउपाय' नसे. तिच्याकडे 'धनदौलत' नव्हती. एक लहानसं चार पत्र्यांचं घर असल्यानं घरी-दारी फारशा 'चिजवस्तू' नव्हत्या. उपवासासाठी तिला 'पांढरासफेद' शाबू आणायला परवडत नसे. ती भगरीचा भात करुन आणायची. 'मोलमजुरी' केल्याशिवाय तिची चूल पेटत नसे. ती बिमार पडली म्हणजे 'वेळवखत' बेकार जाई. 'पाहुण्यारावळ्यात' ती फार वावरली नसल्याने 'रितरिवाजा'तील बारकावे तिला फार ठाऊक नव्हते. अशी ही दगडाबाई लिंबागणेशमधील बहुतेक बागायतदार शेतकऱ्यांकडे कामाला (मजुरीला) गेलेली आहे. ती सर्वपरिचित असल्याने तिचे बोलणेही माहीत आहे. तिला सगळ्यांच्या शेतातील पीकपाणी माहीत असतं. दगडाबाईप्रमाणे इतरही स्त्री-पुरुष सहज बोलता बोलता असे एक अर्थचा भिन्न भाषेतून संकर झालेला जोडशब्द योजतात. दगडाबाई जास्त बकबक करु लागली म्हणजे इतरजनी तिला बाडा मारु नको म्हणत. हा बाडा शब्द हिंदीतल्या बाता, बातवरुन आला आहे. जसे अंदरकी बात.

आमचे गाव आणि परिसर पूर्वीच्या निजामी राजवटीचा भाग आहे. निजामाच्या काळात इथले शिक्षण उर्दूतून दिले जाई. माझ्या आजोबांना उर्दू आणि मोडी भाषा लिहिता, वाचता येत होती. आमच्या आख्या खानदारात एकमेव बप्पाजी घोलप यांना काय ती अक्षर ओळख आणि पुस्तकाची गोडी होती. त्यांना हिंदीतील बरेच नखरेल शेर येत असावेत. त्यातील 'झुकता है जमाना, झुकानेवाला चाहिये' सारखा शेर ते नेहमी वापरायचे. गावात उर्दूचा वा हिंदीचा प्रभाव आजही बालाघाटी बोलीवर असलेला दिसतो. हिंदीतील कितीतरी शब्द आज खेडूतांच्या मराठीत आहेत. पठारावरील गावेगाव मुस्लिमांची चार-दोन तरी घरे आहेत. त्यांच्या मराठीतील हिंदी हा आणखी वेगळा विषय होऊ शकेल. तसेच नेकनूर, केज, बीड सारख्या बाजारपेठ खेडूतांचा संबंध असतात. गावोगाव जनावरांची सौदेबाजी करणारे खाटीक व्यापारी, जनावरांच्या बाजारातील दलाल, लाकडाचा व्यापार करणारे स्वॉमिलचे एजंट, भाजी मंडई कमिशन एजंट, खेड्यात भंगार विकत घेणारे वा किरकोळ फिरता व्यापार करणारे व्यापारी हे बहुतांश मुस्लिम आहेत. त्यांच्या संपर्काने, प्रभावाने या भागातील बोलीवर हिंदीचा प्रभाव पडला आहे. जरा 'धिराने' घ्या देव त्याच 'भल' करीन गप बस 'मर्दा' हे हिंदीतील शब्द आहेत. तसदी जिन्नस, उगी-उगी हे फारशी शब्द आहेत असे मी हिंदी मराठीच काही शास्त्र सांगू लागलो की गावाकडील मित्र पुरे झालं 'कुराण' (पुराण) म्हणतात. काही का असे ना मी बोललेलं लोकांना समजलं, व्यवहार झाला म्हणजे झालं. बाकी काय करायची कुरापत असं ते म्हणतात.

निजामी राजवटीचा हा मुलुख असल्याने इकडं इंग्रजीची लागण उशिराच झाली मराठीत इंग्रजीतून अँ, ऑ, या दोन स्वरांची भर पडली आहे, पण हे आमच्या गावी उशिरा कळले असावे. तोवर बालाघाटी मंडळी पूर्वीच्या वळणाचेच ब्यांक, ब्याट, डाक्टर असले उच्चार करीत होते. आता इकडचे बरेच पोर 'कालेज' ला जातात. 'पॉटा पाण्याचा' धंदा करतात. आता शेती क्षेत्रात गावगड्याच्या व्यवहारात इतके इंग्रजी शब्द आले आहेत की, ह्या खेडुतांनाही आपल्या बोलीतील त्यासाठीचा प्रतिशब्द सापडत नाही. शेतात आलेली नवी हत्यारे, अवजारे, यंत्रे, किटकनाशके, औषधे यामुळे त्याला लागून येणारे शब्द आता सर्रास वापरले जातात. मी गावाकडे गेलो म्हणजे माझे शाळकरी मित्र भेटतात त्यातील कांहीनी चौथी पाचवीलाच शाळा सोडलेली आहे. पण ते आता रानातील कामधंद्याचं बोली लागले तरी भडाभड इंग्रजी शब्द हासडतात. मला कमाल वाटते कारण, आता त्यांची बोली ही गावरान राहिलेली नाही. ते मोबाईलवर 'येसेमेस' करतात. त्यातील भाषा ते शिकलेत शेतीतील उत्पन्न बऱ्यापैकी असल्याने ते डीशवर वेगवेगळे चॅनल बघताहेत. कांहीना इंटरनेट व

त्यावरील चटकदार भानगडी इत्यंभूत माहीत झाल्या आहेत. खरं तर मी ह्या वर्गमित्रांकडून आता जुन्या वळणाच्या बोली भाषेची अपेक्षाच करू नये अशी परिस्थिती निर्माण झाली आहे. कमी अधिक फरकाने मराठवाड्यातील सर्वच खेड्यांची भाषिक अवस्था अशीच झालेली दिसते.

बी.ए. चे तीन वर्षे व एम.ए.चे दोन वर्षे मी बीडला विशिष्ट मित्रांच्या कोंडाळ्यात राहिलो. प्रा.धर्मराज पौळ, चंद्रकांत पौळ, मोहन ठाकर, परमेश्वर खरात, विलास पौळ, निलेश काळे हे माझे नेहमीचे जोडीदार. पाच वर्षे आम्ही जेवण-खावन, शिक्षण राहणं सर्वकांही एकत्र केलं. हे सगळे गोवराई तालुक्यातील आहेत. त्यांची बोली माझ्याहून थोडी निराळी होती हे सगळे जण 'च' चे उच्चारण 'च्य' असे करीत उदा. वाचन-वाच्येन, खर्च-खर्चे, नियोजन-निवेजन या प्रमाणे नकळत मलाही त्यांची सवय लागली होती. पुढे संगत विरळ झाली की मूळ पदावर आलो. ते आरंभिक 'आ' चा 'अ' करतात. जसे नाहीना-नहीना, राईटच-रईटच, दाजी-दजी, बापू-बप्पू, टाईम-टईम असे त्यांच्या अशा बोलण्याची टिंगल करायची अथवा, कॉलेजला गेल्यावर चार चौघात आमच्यासाठी तो हसण्याचा विषय होता. परंतु प्रत्येकाचीच बोलण्याची ढब ही निराळी असते. बीड जिल्ह्यातही साधारणतः घाट माथ्यावरील व घाटाखालील असे दोन ढोबळ विभाग केले तरी आणखी तालुक्यानुसार कांही फुटकळ भेद दाखवता येतील उदा. बालाघाटावरील (ता. पाटोदा) वंजारा समाजाची बोली ही इतरांहून वेगळी आहे. किंबहुना बीड जिल्ह्यातील वंजारी मनुष्य बोलू लागला की तो तात्काळ ओळखता येतो.

बालाघाटाच्या ह्या पठारावर असे काही प्रादेशिक शब्द आढळतात की, त्यांचा अर्थ आणि संबोधन इथल्याच भागात शक्य आहे. 'गरडेल' हा असाच एक शब्द. मुरमुरे-कांदा-कोथिंबीर-तेल-मिठ- तिखट टाकून तयार केलेली ही गावरान भेळ असते. तसेच 'कडकनी' हे एक तळलेल्या पुऱ्यांचे धार्मिक विधीत वापरले जाणारे खाद्य असते. इतरज कडकनी म्हणजे टिपऱ्याच्या खेळात वाजवायचे एक वाद्य असते. इथे त्या वाद्याला हलगी वा डपडं म्हणतात 'आवा' ही शिवी आहे तशीच कुंभाराची भट्टीही आहे. कुंभार रांजन करतात त्याची मादी वाटावी अशी इकडे 'रांजणी' आढळते. केज परळीकडे त्याला 'कोथळी' म्हणतात. आमच्याकडे कोथळी म्हणजे खताची वा गव्हा-तांदळाची गोणी होय तसेच कुंभाराने माठ तयार केलेले असतात त्याला आम्ही 'डेरा' म्हणतो आणि रानात वा वाटेवर पाणी साठवून त्यात ये जा झाली म्हणजे गाळ, बरबट तयार होते त्यालाही डेरा असे म्हणतात. आमच्या गावी श्री भालचंद्राचे पुरातन मंदिर आहे ह्या मूर्तीवर शेंदराचे लेप किंवा थर अथवा पुटे असतात त्याला खोळ म्हणतात इतरत्र खोळ ह्या शब्दाचा बराच घोळ आहे. चोळीचा खण असतो माळवदाचाही खण असतो. तसेच औताचा मुख्य भाग असतो त्याला दिंड म्हणतात. या शिवाय नागपंचमीला पुरण घालून उकडलेला एक पदार्थ केलेला असतो त्यालाही दिंड म्हणतात तर औत ओढण्यासाठी जे 'जु' असते त्याला दांड म्हणतात आणि जो मनुष्य अथवा प्राणी सरळ वागत नाही वा ऐकत नाही त्यालाही दांड म्हणतात. या सारखे अनेक प्रादेशिक शब्द आणि त्याचे स्थानिक परिसरात अपेक्षित असलेले अर्थ, द्वयर्थ, बहुअर्थ शोधणे वा ऐकणे मोठे मजेचे असते. या शब्दाधारे भांडू लागणे म्हणजे ते अणखीनच गंमतीचे असते. म्हणूनच बालाघाटावरील शब्द शैलीचे शहरी मंडळींना मोठे नवल वाटते.

मायाभाषेवर प्रेम करणारा एक मराठी माणूस म्हणून मी माझ्या आकलन अवलोकनातील बोलीसंबंधी उपर्युक्त काही निरीक्षणे लिहिली आहेत. याचे थोडेफार श्रेय माझे अजोबा आणि पदवी-पदव्युत्तर वर्गातील अध्यापनाला जाते. मी काही भाषा वैज्ञानिक नाही अथवा ध्वनी शास्त्राचा चिकित्सक नाही पण मला माझी बोली लाखमोलाची वाटते तिच्या विषयीची जाणतेपणी जाण ठेवणे हे माझे कर्तव्य ठरते. मायबोली हीच खरी आपली वाटते. आपल्या माणसाचे बोलणे आपल्याला लगेच पटते. ते मनाला खेटते ह्या बोलीकडे जाणत्यांचे लक्ष जावे त्यावर ऊहापोह व्हावा म्हणून हा बालाघाटावरील बोली भाषेचा घाट घातला आहे.

प्रा.डॉ.बापू जी घोलप
मु.पो. लिंबागणेश ता. जि. बीड ४३११२६
मो. ७५८८०५७६९५